

การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค กับแนวคิดของ Benjamin S. Bloom

A Comparative Study between the Learning Objectives in Visuddhimagga
and the Idea of Benjamin S. Bloom

พระสิริเวศย์ มุฑุจิตโต¹ พระราชาชิริเมธี² และประเทือง ภูมิภักตราคม³
Siriwet Limsiratong, Phrarachwachimethi and Pratuang Phumpatrakom

Received: September 01, 2021

Revised: October 01, 2021

Accepted: October 21, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.32

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคกับแนวคิดของ Benjamin S. Bloom เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการจำแนกข้อมูลจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่กำหนดในขอบเขตของการวิจัยและสร้างข้อสรุปด้วยวิธีการอุปนัย ผลการวิจัย พบว่า จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ระหว่างวิสุทธิมรรคกับแนวคิดของ Benjamin S. Bloom วิสุทธิมรรคมุ่งประกอบจุดมุ่งหมายการเรียนรู้หลัก คือ ระบบไตรสิกขา กับแนวคิดของ Benjamin S. Bloom มีการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายที่จัดเรียงองค์ประกอบจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ ที่มีความสัมพันธ์ ทางด้าน กาย จิตใจ และปัญญา อย่างชัดเจน อันเป็นองค์ประกอบหลัก แนวคิดของ Bloom นั้น เริ่มต้นกระบวนการจากพุทธิพิสัย ซึ่งมีแนวคิดตั้งต้นมาจากการพัฒนาแนวคิดทางจิตวิทยาทางการศึกษาซึ่งเป็นเรื่องที่ Bloom และคณะให้ความสำคัญ ในการวางแผนคิดในการจำแนกพฤติกรรมทางการศึกษาซึ่งมีองค์ประกอบ มุ่งเน้นการเรียนรู้ทางด้านของพฤติกรรมทางสมอง เป็นอันดับแรก ส่วนวิสุทธิมรรคมีการเรียงองค์ประกอบ จากพฤติกรรมที่แสดงออกทางด้านความประพฤติทางกายเป็นอันดับแรก เนื่องจากหลักการและจุดมุ่งหมายของวิสุทธิมรรค เป็นระบบที่มุ่งเน้นในเชิงปฏิบัติการในการเรียนรู้โดยตรง จึงเริ่มต้นด้วยองค์ประกอบที่มุ่งเน้นการกระทำเป็นหลัก อันเป็นหลักการที่ฝึกฝนจากภายนอกไปสู่ภายใน

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพิจิตร; Pichit Provincial Office of Buddhism

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: mcs5770204013@gmail.com, Tel. 086-9878866

คำสำคัญ: จุดมุ่งหมายการเรียนรู้, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, Benjamin S. Bloom

Abstract

The purpose of this paper was to study the comparison between the learning objectives in Visuddhimagga and the Idea of Benjamin S. Bloom. This was a qualitative research by categorizing data according to the given issues in the scope of research and drawing conclusions with the inductive method. The results showed that the learning objectives between Visuddhimagga and the idea of Benjamin s. Bloom had the main learning objectives component, namely the Tri-sikkha system and the idea of Benjamin s. Bloom. There was purposeful learning that arranged the learning objective elements with a clear relationship with the body, mind, and wisdom, which were the main components. For Bloom's idea, it began the process from cognitive domain which originated from the development of educational psychology concepts which Bloom and his team paid attention in laying out the concept of classifying educational behaviors which had a component that focused primarily on cognitive behavioral learning. For Visuddhimagga, elements were arranged from the behavior that was expressed in the physical behavior first because the principles and aims of Visuddhimagga were systematic that focused directly on the practice of learning. So it started with an action-oriented component which was the principle practiced from the outside to the inside.

Keywords: Learning Objectives, Visuddhimagga, Benjamin S. Bloom

บทนำ

การเรียนรู้ของมนุษย์ว่ามีประจำอยู่ในชีวิตอย่างต่อเนื่องแม้จะไม่มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการแต่มนุษย์จะมีการเรียนรู้โดยธรรมชาติ สอดคล้องต่อปรัชญาการเรียนรู้ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey, 1975) ที่ว่า 1) การศึกษา คือ ชีวิต 2) การศึกษา คือ ความเจริญงอกงาม 3) การศึกษา คือ การจัดประสบการณ์ใหม่ และ 4) การศึกษา คือ กระบวนการ ทางสังคม ดังนั้นจึงมีคำถามที่ว่า ความมุ่งหมายของการศึกษามีความมุ่งหมายอย่างไรและจะเกิดผลอย่างไร เพื่อการกำหนดจุดมุ่งหมายทางการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นจุดมุ่งหมายทางการศึกษา คือการกำหนดแนวทางการเรียนรู้ทางการศึกษาเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งต้องมีความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ นโยบาย และแผนการจัดการศึกษาเพื่อความชัดเจนในการจัดการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นให้เป็นตามจุดมุ่งหมายและมีคุณลักษณะอันเป็นไปตามปรัชญาทางการศึกษาที่เป็นสากล

ทฤษฎีอนุกรมวิธานของบลูม (Bloom's Taxonomy) นั้นถูกพัฒนาขึ้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1956 โดย Benjamin S. Bloom (1956) นักการศึกษาชาวสหรัฐอเมริกา ซึ่งมองว่าการเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน โดยเริ่มจากขั้นแรกไปสู่ขั้นสุดท้ายที่มีความยากมากขึ้น ซึ่ง Bloom ได้จำแนกจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ซึ่งมีระดับการเรียนรู้ 6 ระดับ คือ จดจำ เข้าใจ ประยุกต์ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และ ประเมินค่า ตามลำดับ 2) ด้านจิตพิสัย (Psychomotor Domain) ซึ่งมีระดับการแสดงออก 5 ระดับ คือ รับรู้ ตอบสนอง เห็นคุณค่า สร้างแนวคิด และสร้างอุปนิสัย ตามลำดับ 3) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) มีระดับพฤติกรรม 5 ระดับ คือ รับรู้ ทำตาม ทำได้ถูกต้อง ทำอย่างต่อเนื่อง และเป็นธรรมชาติตามลำดับ อนุกรมวิธานของ Bloom นั้นนับเป็นทฤษฎีสำคัญที่ช่วยให้ครูกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ที่ชัดเจนสำหรับผู้เรียนและเป็นประโยชน์อย่างมากในการจัดทำแผนการสอน จึงมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน ซึ่งควรค่าแก่การศึกษาลงลึกในทฤษฎี อันจะช่วยให้เข้าใจและนำมาปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนให้มีประสิทธิภาพได้มากยิ่งขึ้นซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งหมดนั้นมุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาแบบตะวันตก

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักแนวคิดของ Benjamin S. Bloom ในหนังสืออนุกรมวิธานของวัตถุประสงค์ทางการศึกษา คู่มือ 1: โดเมนองค์ความรู้ เพื่อเปรียบเทียบและนำมาบูรณาการจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา อันมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาอันเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกิดขึ้นจากการวางจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่เป็นระบบและกระบวนการโดยปรากฏชัดเจนอยู่ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งเรียกว่าไตรสิกขา 3 คือแนวทางการจัดการศึกษาที่เป็นแผนแม่บทอย่างชัดเจนเปรียบได้กับธรรมนูญการศึกษาทางพระพุทธศาสนา หลักไตรสิกขา 3 นั้นมีคำสอนต่าง ๆ ที่ประมวลไปสู่หลักการตามมิติด้านต่าง ๆ เปรียบเสมือนเป็นมาตราสำคัญที่ให้ความหมายของหลักการศึกษาและการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาโดยหลักการและความหมายของหลักไตรสิกขามุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาระบบการศึกษา และปัจจัยสำคัญที่ทำให้การศึกษาสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ เครื่องมือเพื่อการจัดการเรียนรู้ที่สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายเพื่อสร้าง ทักษะ ความรู้ และเจตคติให้กับผู้สำเร็จการศึกษาและทฤษฎีที่สนับสนุน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหาด้านผู้เรียนขาดคุณธรรมจริยธรรมและทักษะด้านการดำเนินชีวิต ด้านการประกอบวิชาชีพ ดังนั้นการเรียนรู้ซึ่งมีจุดมุ่งหมายตามหลักพระพุทธศาสนานั้น มุ่งองค์ประกอบหลักคือ ไตรสิกขา 3 ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้ง 3 ด้าน ซึ่งในหลักฐานเอกสาร คือ พระไตรปิฎกย่อมมีองค์ประกอบโดยชัดเจนในระบบของไตรสิกขา แต่ด้วยจำนวนของเอกสารในการศึกษามีเป็นจำนวนมาก ทำผู้วิจัยจึงศึกษาค้นคว้า ในการเพ้นหาคัมภีร์อันเป็นเสมือนหลักสูตร ที่ย่อแต่มีรายละเอียดองค์ประกอบ ของไตรสิกขาอย่างครบถ้วนและมีแม่บทมาจากพระไตรปิฎกอย่างเป็นระบบ ได้แก่ คัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่เป็นหลัก

สำคัญในการศึกษา ตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและเป็นคัมภีร์หลักที่สำนักปฏิบัติธรรม และพุทธศาสนิกชนใช้เป็นแม่แบบในการศึกษา เพื่อการปฏิบัติธรรมอันครบถ้วนด้วยเนื้อหาสาระตามหลักไตรสิกขา 3 และสามารถใช้อย่างดีในการเป็นอุปกรณ์การศึกษาพระไตรปิฎก ในการค้นคว้าข้อมูลและแหล่งที่มาของระบบไตรสิกขาด้วย เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ในการในการเขียนแผนการสอนที่มีกระบวนการ หลักไตรสิกขาเป็นแกนกลาง

ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ในคัมภีร์ วิสุทธิมรรคกับแนวคิดของ Benjamin S. Bloom” อันนำไปสู่การพัฒนา พฤติกรรมด้านความรู้ จิตใจ การปฏิบัติตน และบูรณาการกับการศึกษาในยุคปัจจุบันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางการศึกษาต่อเยาวชนสืบไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคกับแนวคิดของ Benjamin S. Bloom

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งศึกษาและเปรียบเทียบจากเอกสารโดยเน้นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเรื่องจุดมุ่งหมายการศึกษาและการเรียนรู้
2. ศึกษาค้นคว้าจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ตามหลักคัมภีร์วิสุทธิมรรคและจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของ Benjamin S. Bloom จากเอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสร้างข้อสรุป
3. ดำเนินการจำแนกข้อมูล จัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่กำหนดในขอบเขตของการวิจัยและสร้างข้อสรุปด้วยวิธีการแบบอุปนัย (Inductive Analytic)
4. สรุปผลการเปรียบเทียบจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคกับจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของ Benjamin S. Bloom

สรุปผลการวิจัย

การเปรียบเทียบระหว่างจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคกับแนวคิดของ Benjamin S. Bloom พบว่า เป็นการศึกษาที่นำจุดมุ่งหมายทั้งสองแนวทางมา แยกแยะหน่วยย่อย ๆ ตามหลักฐานทางเอกสารที่ปรากฏเพื่อให้เห็นว่า จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ทั้งสองแนวทาง มีองค์ประกอบ และกระบวนการ ของจุดมุ่งหมายการเรียนรู้อย่างไรบ้าง ผลการเปรียบเทียบแนวคิดทั้งสองนั้น ทำให้ได้ข้อค้นพบทางการศึกษาว่า จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค กับแนวคิดของboom มีความสัมพันธ์ในการวางโครงสร้างกระบวนการและองค์ประกอบของจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับ ร่างกาย, จิตใจและปัญญา แม้ว่าทั้งสองแนวคิดจะอยู่ในบริบททางการศึกษาที่ต่างกัน คือ วิสุทธิมรรคอยู่ในฐานะเครื่องมือในการศึกษาทางพระพุทธ

ศาสนา ส่วนแนวของคิด Bloom เป็นเครื่องมือทางการศึกษาที่อยู่ในกระบวนการศึกษาศูนย์ใหม่ ที่ผู้ใช้คือครูผู้จัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษาของรัฐ และเป็นที่ยอมรับในงานวิชาการด้านการศึกษาทั่วไป ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือทางการกำหนดวัตถุประสงค์นำทางและปลายทาง พร้อมทั้งใช้ประกอบการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา แต่กระนั้นเมื่อผู้วิจัยได้จำแนกให้เห็นถึงกระบวนการที่คัมภีร์วิสุทธิมรรคใช้เป็นกรอบในการแต่งคัมภีร์และได้แยกหน่วยเอกสารของวิสุทธิมรรคด้วยวิธีอุปนัย ทำให้พบว่า “วิสุทธิมรรค” มีองค์ประกอบและจุดมุ่งหมายการเรียนการสอน คือไตรสิกขาที่เป็นการวางจุดประสงค์นำทางและปลายทางและการวัดผลสัมฤทธิ์ได้ด้วยกระบวนการไตรสิกขาแบบในตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งกระบวนการอื่น แต่กระบวนการของวิสุทธิมรรคที่วางไว้นั้นมีการไล่เลียงลำดับขั้นตอนซึ่งสามารถวิเคราะห์แจกแจงได้จากหลักการศึกษาด้วยหลักธรรมหมวดเสริมซึ่งสงเคราะห์ลงในไตรสิกขาได้ทั้งหมด กล่าวคือ วงจรการเรียนรู้การสอนวิสุทธิมรรคแสดงด้วยหลักพระสัทธรรม 3 คือ ปรีชา การเรียนภาคทฤษฎี จัดเป็นศีลสิกขา ปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติด้วยวิธีการทางจิตพิสัย คือ จิตสิกขาที่หลากหลายนาน 40 วิธี และปฏิเวธ การประเมิณผลที่เกิดด้วยหลักการทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยศีลสิกขา และ จิตสิกขาโดยกระบวนการทางปัญญาสิกขา เมื่อแยกข้อเท็จจริงจากเอกสารออกเป็นหน่วยย่อยออกไปให้ละเอียดขึ้นอีก ทำให้พบว่า จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ได้จำแนกเป็นการจัดเรียงเนื้อหาภาคใหญ่อยู่แล้ว คือ ศีลนิตะ สมาธินิตะ ปัญญานิตะ และมีการวางกรอบการประเมิณผลการศึกษาแทรกไปตามลำดับบทนิตะในคัมภีร์ด้วยหลักวิสุทธิ 7 อีกทั้งมีวางกรอบในการมองการศึกษาแบบภาพรวมทั้งหมดด้วยหลักปรีชา 3 ซึ่งหลักพระสัทธรรม 3 วิสุทธิวิสุทธิ 7 ปรีชา 3 สามารถสังเคราะห์ลงในไตรสิกขา3 ได้อย่างลงรอยในการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ จึงสามารถกล่าวได้ว่าเมื่อเทียบกับยุคสมัยปัจจุบันนั้น คัมภีร์วิสุทธิมรรคเป็นเครื่องมือทางการศึกษาที่ถูกประมวณขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ และเครื่องมือทางการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ ในวิสุทธิมรรคกับแนวคิดของ Bloom จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคและแนวคิดของ Bloom นั้นมีกระบวนการที่ชัดเจนอย่างเป็นแบบแผนตามองค์ประกอบ ที่ได้แสดงมาเพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงแสดงการเปรียบเทียบโดยกระบวนการ ของจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ระหว่างวิสุทธิมรรคและแนวคิดของ Bloom ดังนี้

ก. ประเด็นที่เหมือนกัน

กระบวนการตามจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ ของวิสุทธิมรรค โดยการจำแนกตามระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ระบบการเรียนรู้ของวิสุทธิมรรค ที่ผู้วิจัยได้ค้นพบจากการศึกษานั้น คือ กระบวนการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างของ ระบบพระสัทธรรม 3 คือ ปรีชา ปฏิบัติ ปฏิเวธ ซึ่งมีส่วนเหมือนโครงสร้างทางกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Bloom ที่เป็นฉบับปรับปรุงในการอธิบายมิติของความรู้โดย Lorin W. Anderson, David R Krathwohl (2001) ในหนังสือเรื่องอนุกรมวิธานเพื่อการเรียนรู้ การสอน และการประเมิน: การแก้ไขอนุกรมวิธานเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ทาง

การศึกษาของบลูม ซึ่งจำแนกระดับความรู้เป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1) ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง (Factual Knowledge) 2) ความรู้ที่เป็นมโนทัศน์ (Conceptual Knowledge) 3) ความรู้ในการดำเนินการ (Procedural Knowledge) และ 4) ความรู้เกี่ยวกับปัญญา (Metacognitive Knowledge)

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบระบบพระสัทธรรม 3 กับมิติของความรู้ตามแนวคิดของ Anderson

ระบบพระสัทธรรม 3	มิติของความรู้
ปริยัติ การเล่าเรียน ธรรมวินัย พุทธพจน์ พระไตรปิฎกตามระบบ ของนวังคสัตถุศาสตร์ อัน เป็นการรับความรู้เบื้องต้น เพื่อ พัฒนาค้น ตาม ระบบ ไตรสิกขา	1. ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง (Factual Knowledge) พื้นฐาน ของผู้เรียนต้องรู้จักหลักการหรือวิธีการแก้ปัญหา 2. ความรู้ที่เป็นมโนทัศน์ (Conceptual Knowledge) ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นฐานในโครงสร้างทั้งหมด ที่จะทำให้สามารถเชื่อมโยงกันได้
ปฏิบัติ การปฏิบัติตามคำสั่งสอน การพัฒนาตน ตาม ระบบไตรสิกขา โดยความรู้ที่ได้มาจากระบบ ปริยัติ	ความรู้ในการดำเนินการ (Procedural Knowledge) วิธีการสืบค้นและเกณฑ์ในการใช้ทักษะ เทคนิควิธีการ เพื่อ ดำเนินการ
ปฏิเวธ การรู้ถึงผล โดยการ รู้จักประเมินผลใน ตนเอง ด้วยการประพฤติ ทางกาย และ เห็นผล ประจักษ์ใน สมรรถนะทางจิตใจ และปัญญาของ ตนเองที่พัฒนามาถึง จุดมุ่งหมายคือ ความสุข ความบริสุทธิ์ ความหลุดพ้น ซึ่งเป็นผลภายใน ตนเอง	ความรู้เกี่ยวกับปัญญา (Metacognitive Knowledge) ความรู้จากการรับรู้และความเข้าใจในตนเอง

การปรับปรุงอนุกรมวิธานจุดมุ่งหมายทางการศึกษานี้ ได้กล่าวถึงอภิปัญญา (Meta Cognitive Knowledge) เป็นมิติหนึ่งของความรู้ คือ การมีความรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับความรู้ทางปัญญาโดยทั่วไป รู้ถึง ความรู้ในตนเอง ซึ่งมิติทางการศึกษานี้มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ระดับอภิปัญญา (Meta Cognitive Knowledge) ตระหนักรู้ในตนเอง (Meta Awareness) การไตร่ตรองย้อนคิดในตนเอง (Self-reflect) และการกำกับดูแลตนเอง (Self-regulation) ซึ่งตรงกับ ความหมายของปฏิเวธ คือ การรู้ถึงผลแห่งการปฏิบัติตามความรู้ในตนเอง ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นในตนเอง

ในส่วนความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงและความรู้ที่เป็นมโนทัศน์ เปรียบเทียบได้กับความหมายของปริยัติ คือการเล่าเรียน ซึ่งมีระบบแบบแผน มีการเรียนรู้ในหลักการและวิธีการแก้ปัญหา เมื่อเทียบแล้วคำว่าหลักการก็คือระบบไตรสิกขา ซึ่งมีวิธีการเรียนรู้และการแก้ปัญหาในการเรียนรู้ที่อยู่ในระบบ ซึ่งโครงสร้างของ ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งหลักของ การปฏิบัติตามกระบวนการไตรสิกขานั้นเทียบได้กับ วิธีการสืบค้นและเกณฑ์ในการใช้ทักษะ เทคนิควิธีการ เพื่อดำเนินการ ซึ่งมีโครงสร้างอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งใน หลักของ ศีลสิกขา สมาธิศึกษา ปัญญาศึกษา อาทิเช่น หลักในการทำให้เกิดปาริสุทธศีล 4 นั้น สำเร็จด้วย ศรัทธา สติ

วิริยะ ปัญญา ซึ่งก็คือหลักในการเชื่อมโยงเป็นโครงสร้าง อย่างชัดเจน ในสมาธิสิกขานั้น โครงสร้างที่เชื่อมโยงที่เน้นการเรียนรู้อย่างเป็นโน้ตชน เช่น การเลือกปฏิบัติในวิธีการเจริญสมาธิ ที่อำนวยความสะดวกสำเร็จตามความเหมาะสม กับจริต 6 ประการ หรือ พื้นฐานอุปนิสัยของตนเอง ในส่วนของปัญญาสิกขานั้นโครงสร้างที่ยึดโยง การตระหนักรู้ภายในตนเองโดยละเอียด ซึ่งมีความลึกตามหัวข้อธรรม คือ นาม-รูป ชั้น 5 आयตนะ 12 ธาตุ 18 อินทรีย์ 22 ปฏิจจสมุปบาท 12 อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นขั้นในส่วนที่ผู้เรียนและปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา มีความรับรู้ตามจุดมุ่งหมายของไตรสิกขา คือ ความสุขและหลุดพ้นซึ่งมีผลมาจากการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาอย่างครบถ้วนซึ่งยึดโยงเป็นขั้นตอนแบบโครงสร้างที่มาจากผลของ ศีลสิกขาและสมาธิสิกขา

ข. ประเด็นที่ต่างกัน

กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสัมพันธ์กับจิตใจ อารมณ์และร่างกาย ดังทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2561) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า “การฝึกศึกษาพัฒนาตนเอง 3 ประการ ได้แก่ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขาอธิปัญญาสิกขา หรือศีล สมาธิ ปัญญา ดังนี้ 1) ศีล ความสัมพันธ์และปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านวัตถุและทางสังคม อย่างเกื้อกูลต่อกัน ไม่ทำร้ายเบียดเบียน ให้เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญา 2) สมาธิ การพัฒนาจิตใจให้ ก) มีคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา กตัญญูตา หิริ โอตตัปปะ ข) มีสมรรถภาพ คือ ความสามารถ หรือความเข้มแข็ง เช่น วิริยะ ขันติ สติ สมาธิ ค) มีความสุข เช่น ปราโมทย์ ปิติ สดชื่น ร่าเริง เบิกบาน ผ่องใส มีอริยสุขและความสุขประณีตต่าง ๆ 3) ปัญญา ความรู้เข้าใจจนเข้าถึงความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย และความรู้นั้นก็เป็นการศึกษาที่พัฒนาชีวิตให้ดำเนินก้าวไปจนลุล่วงจุดหมายที่จะเป็นอยู่ด้วยปัญญาโดยมีจิตใจและเป็นอิสระ คือ รู้เข้าใจความจริงไปตามลำดับจนจบอริยสัจทั้ง 4

ดังนั้นจากข้อศึกษานี้ จึงสรุปได้ว่า กระบวนการทางไตรสิกขา ที่เป็นการเรียนรู้แบบองค์รวม คือการเรียนรู้ที่จะมีประสิทธิภาพตามกระบวนการไตรสิกขา ต้องมีความสัมพันธ์ทางโครงสร้างที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายในองค์ประกอบและกระบวนการของศีล สมาธิ ปัญญา ชัดเจนต่อการเกื้อหนุนและอำนวยความสะดวกให้เกิดผลสนับสนุนให้เป็นเนื้อเดียวกันของการเรียนรู้ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่แม้ราก ลำต้น กิ่งใบ จะมีหน้าตาทางกายภาพไม่เหมือนกัน แต่มีความสัมพันธ์และสนับสนุนการอยู่ได้ของความเป็นต้นไม้ทุกส่วนในความเป็นต้นไม้ จึงเปรียบเสมือนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขานั้นมีความสัมพันธ์และเกื้อกูลกันในการเรียนและปฏิบัติ

ส่วนมิติด้านความรู้ของ Bloom เน้นสัมพันธ์ความรู้ความคิดที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสมอง และเป็นจุดประสงค์ที่ระบุถึงเป้าหมายสำคัญ ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนหลังจากที่ผ่านการเรียนรู้ มุ่งเน้นจุดประสงค์ ที่สรุปผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้เกิดเมื่อผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนนั้น ๆ และจำแนกพฤติกรรมทางด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ซึ่งเป็นพฤติกรรมของบุคคลในด้านสมรรถภาพทางสมอง หรือสติปัญญา รวมทั้งใช้การจำแนกพฤติกรรมทางสมอนั้นเป็นตัวชี้วัด การวัดผลและประเมินผลตามจุดมุ่งหมายการศึกษาที่กำหนด อันนำไปประยุกต์และปรับให้เข้ากับรายวิชาที่จะสอน จะต้องสามารถตีความของจุดมุ่งหมายรายวิชานั้น ๆ ให้ถูกต้องตรงกัน ต้องวัดให้ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการจะวัดและจะต้องเชื่อมั่นได้ว่าสามารถวัดสิ่งนั้นได้อย่างแน่นอน ซึ่ง

การกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ในแต่ละครั้งตามแนวคิดของ Bloom นั้น อาจจะวางเป้าหมายให้ ความสัมพันธ์ ทางพฤติกรรมทางสมองหรือพุทธิพิสัยนั้น สัมพันธ์กับกระบวนการทางจิตพิสัย และ ทักษะพิสัย ให้มีความสัมพันธ์กันในจุดประสงค์รายวิชานั้น ๆ ก็ได้ หรือบางรายวิชา อาจใช้พุทธิพิสัย จิตตพิสัย ทักษะพิสัย เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ตามความมุ่งหมายของรายวิชานั้น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค กับแนวคิดของ Benjamin S. Bloom ได้สรุปองค์ความรู้ใหม่ด้วยการจำแนก วัตถุประสงค์ทั่วไป วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม การวัดผลประเมินผล จำแนกตามศีลนิเทศ สมาธินิเทศ ปัญญานิเทศ ที่แสดงตามกระบวนการเรียนรู้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค เพื่อการประยุกต์ใช้ ของครูผู้สอนทั้งแปดกลุ่มสาระ เพื่อการกำหนดคำศัพท์ที่มีความหมายทางการศึกษา เข้ากันได้กับ ศัพท์ว่า ศีลสิกขา สมาธิสิกขา ปัญญาสิกขา

ตารางที่ 2 การจำแนกตามศีลนิเทศสมาธินิเทศ ปัญญานิเทศ ที่แสดงตามกระบวนการเรียนรู้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค

ศีลนิเทศ		
วัตถุประสงค์ทั่วไป	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	การวัดและประเมินผล
ความเคารพในตนเอง	เป็นผู้มีความประพฤติ สะอาด กาย,วาจา	ปฏิบัติตามหลักปาริสุทธิ ศีล 4 ได้ครบถ้วน
ความเคารพสังคมส่วนรวม	เป็นผู้มีความ ละอายชั่ว กลัวบาป	
เคารพความถูกต้อง	เป็นผู้ไม่ล่วงละเมิด ข้อบัญญัติของสังคม	
ทำสิ่งที่ควรทำ	เป็นผู้มีอดทนต่อสภาวะอุปสรรค	
งดเว้นสิ่งที่ควรงดเว้น	เป็นผู้มีอดทนต่อ ความยั่วเย้าทางอารมณ์	
สมาธินิเทศ		
มีความสุขในปัจจุบัน	เป็นผู้มีความสุขทางกาย ไม่กระสับกระส่ายด้วยสิ่งยั่วยุ	เป็นผู้มีอารมณ์ ไม่ หวั่นไหวต่อการยั่วยุ ทาง กาย วาจา ใจ
พื้นฐานของวิปัสสนา	เป็นผู้มีความพอใจในการเรียนรู้ตามความเป็นจริง	
สมรรถนะของ กาย-จิต	เป็นผู้ตั้งมั่นในความประพฤติดี	
ปัญญานิเทศ		
วัตถุประสงค์ทั่วไป	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	การวัดและประเมินผล
ยกคุณภาพจิตด้วยปัญญา	เป็นผู้มีกายวาจาใจ สมบูรณ์ด้วย ไตรสิกขา	เป็นผู้รู้เท่าทัน และ รับ สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทางกาย วาจา ใจ ได้
กำจัดกิเลส ด้วย ไตรสิกขา รู้คุณค่าที่แท้จริงของความรู้ ที่เกิดขึ้นใหม่ รู้จักความรู้ที่ แท้จริง	เป็นผู้ดำเนินชีวิตเป็นประโยชน์ ต่อตนเองและผู้อื่น	

ตารางที่ 3 การพัฒนาอนุกรมถิธานของ Benjamin S. Bloom เพื่อการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขา

การเพิ่มคำศัพท์ที่มีความหมายองค์ไตรสิกขา เข้ากับกระบวนการ boom	
แนวคิดทางพุทธิพิสัย	
1. จำ	Remembering
2. เข้าใจ	Understanding
3. นำไปใช้	Applying
4. วิเคราะห์	Analyze
5. ประเมินค่า	Evaluating
6. สร้างสรรค์	Creating
7. ความรู้ที่แท้จริง	True Knowledge (ปัญญาสิกขา)
แนวคิดทางจิตพิสัย	
1. การรับรู้	Receiving or attending
2. การตอบสนอง	Responding
3. ค่านิยม	Valuing
4. การจัดการ	Organization
5. คุณลักษณะ	Characterization
6. มีความสุขจากความรู้	happy from knowledge (จิตสิกขา)
แนวคิดทางทักษะพิสัย	
1. การรับรู้	Imitation
2. กระทำตามแบบ	Manipulation
3. การหาความถูกต้อง	Precision
4. การกระทำอย่างต่อเนื่อง	Articulation
5. การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ	Naturalization
6. การพัฒนาทักษะความรู้ด้วยความเคารพ	Developing Knowledge Skills with Respect (ศีลสิกขา)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารการศึกษาควรมีการกำหนดนโยบายให้ครูผู้สอนประยุกต์และปรับปรุงแผนการสอน ที่มีการเรียนรู้แบบองค์รวมตามแนวทางไตรสิกขา 3 เพื่อกำหนดเป็นวัตถุประสงค์รายวิชา ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ด้วยการกำหนด องค์ประกอบ กระบวนการ จุดมุ่งหมาย ที่มีหลักการของไตรสิกขา 3 เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรมไปด้วยอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. คัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนามีพื้นฐานความรู้มาจากพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นความขั้นปฐมภูมิที่มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ คัมภีร์ชั้นหลังถือขึ้นเป็นทุติยภูมิที่นำความรู้จากพระไตรปิฎก มาจัดการความรู้เพื่อองค์ความรู้เฉพาะเรื่อง จึงควรที่จะนำคัมภีร์ในชั้นหลังที่

สำคัญ เช่น มิลินท์ปัญหา วิสุมิรรค ธรรมปัทฐกถา อภิธรรมมัตถสังคหะ มาจำแนกองค์ความรู้ เพื่อการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาสมัยใหม่ที่อยู่ในระบบเพื่อการพัฒนาพุทธศาสตร์ที่ยั่งยืน

2. หลักไตรสิกขาเป็นกระบวนการที่เป็นทั้ง หลักการ วิธีการ กระบวน เมื่อได้ถูก จำแนกจากองค์ความรู้จากพระไตรปิฎก คัมภีร์ชั้นหลัง จึงควรอย่างยิ่งที่จะนำหลักไตรสิกขาเข้าสู่ การพัฒนาหลักสูตรให้เป็นสากลเพื่อพุทธศาสตร์ที่อยู่ในการศึกษากระแสหลัก การศึกษาในระบบ ของรัฐ

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2561). *ศึกษา ผีกล่น พัฒนาตนให้สูงสุด*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อมรินทร์ธรรมะ.
- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives: Complete Edition*. New York: Longman.
- Bloom, B.S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives, the classification of educational goals-Handbook I: Cognitive Domain*. New York: McKay.
- Dewey, J. (1975). *Moral Principles in Education*. London: Fever & Simons.